

Korkein hallinto-oikeus
PL 180,
00131 Helsinki
korkein.hallinto-oikeus@oikeus.fi

Päätös, josta valitetaan

Valitus Helsingin hallinto-oikeuden päätöksestä (16/0378/5, annettu 29.4.2016, diaarinumerot: 01257/15/4103, 01273/15/4103, 01274/15/4103)

Asia

Stansvikin kyläyhdistys ry:n ja Helsingin luonnonsuojeluyhdistys ry:n yhdistetty valitus Stansvikin alueen asemakaavasta (11960)

Perustelu, joilla muutosta vaaditaan

Päätös on ilmeisen virheellinen.

Julkinen etu vaatii, että tiukan suojelun piirissä olevien lajien ja kulttuurihistoriallisten arvojen huomioimisesta kaavoituksessa saadaan korkeimman hallinto-oikeuden linjaus.

Johdanto

Asemakaavaan kuuluvat myös kaavamerkinnot ja -määräykset. Asemakaavaan liittyy selostus, jossa esitetään kaavan tavoitteiden, eri vaihtoehtojen ja niiden vaikutusten sekä ratkaisujen perusteiden arvioimiseksi tarpeelliset tiedot siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään. (Maankäyttö ja rakennuslaki 55§). Maankäyttö- ja rakennusasetuksen (25§) mukaan asemakaavan selostuksessa esitetään mm. kaavan vaikutusten selvittämisen ja arvioimisen kannalta keskeiset tiedot kaavoitettavasta alueesta ja sen lähiympäristöstä sekä kaavan vaikutukset mm. luontoon ja maisemaan. Lisäksi esitetään muun muassa selvitys siitä, miten vaikutusselvitysten tulokset on otettu kaavassa huomioon sekä selvitys niistä toimenpiteistä, joilla aiotaan ehkäistä kaavan toteuttamisesta mahdollisesti aiheutuvia haitallisia ympäristövaikutuksia. Seikat on esitettävä kaavaselostuksessa sillä tavalla ja siinä laajuudessa kuin kaavan tarkoitus edellyttää ja niin, että luodaan edellytykset vuorovaikutukseen kaavan valmistelussa.

Hallinto-oikeus kumosi vuonna 2012 saman alueen asemakaavan riittämättömien luontoselvitysten vuoksi. (Helsingin HAO 07000/11/4103 annettu 25.5.2012). Tämän jälkeen aineistoon lisättiin muutama selvitys (mm. Siivosen 2003 lepakkoselvitys), mutta ne eivät vaikuttaneet mitenkään asemakaavaan eivätkä aiheuttaneet lisätutkimustarvetta. Viimeisen nähtävänäolon jälkeen alueelta löytyi ulkopuolisten tahojen avulla tiukan suojelun piiriin kuuluvia lajeja (lepakkolajeja ja viitasammakko) ja todennettiin monella tavoin monimuotoinen luonto (mm. poikkeuksellisen runsas linnusto ja tuhoutumassa oleva luontotyyppi, kluuviflada). Nämä uudet tiedot osoittavat, että kaupunki ei ollut tehnyt ennen kaavan esilläoloa ja valtuuston päätöstä riittäviä luontotutkimuksia. Ennen valtuuston päätöstä kaavaselosteeseen lisättiin tiedot luontodirektiivilajeista, mutta kaavoitukseen se ei vaikuttanut. Linnusto tai tuhoutumassa oleva viitasammakoiden lisääntymispaikka ja suojeltu luontotyyppi

kluuviflada ei saanut mitään huomiota eikä asemakaavan vaikutuksia arvioitu suhteessa näihin tietoihin.

Asemakaava ei ohjaa alueen käyttöä riittävästi. Vaikka alue on pääasiallisesti suunniteltu virkistys- ja puistoalueeksi, alue on suunniteltu virkistyspalvelujen ehdoilla. Virkistyspalvelut ja puistomaisuus tuhoavat monimuotoisen luonnon ja erityisesti direktiivilajien lisääntymis- ja levähdyspaikat. Huomattava määrä puustoa ja pensaikkoa joudutaan kaatamaan erilaisten toimintojen tieltä ja muokkaamaan niin vesistöä kuin maastoakin. Kaavan ratkaisujen perustelut, niiden vaikutusten arviointi alueen arvoihin sekä selvitys niistä toimenpiteistä, joilla aiotaan ehkäistä kaavan toteuttamisesta mahdollisesti aiheutuvia haitallisia ympäristövaikutuksia, on täysin laiminlyöty.

Kaavan lähtökohdat ovat olleet väärät, koska näin merkittäviä arvoja ei ole suunnitteluvaiheessa tiedostettu eikä otettu huomioon.

Puutteellisten kaavamerkintöjen ja selosteen takia myös tieto alueen kulttuurihistoriallisista arvoista jää puutteelliseksi. Kaavaselostuksen johdanto (s. 5) viittaa vanhentuneeseen, vuoden 1993 Rakennettu kulttuuriympäristö -luetteloon. Kaavamääräykset eivät suojele Vanhakylän kesämaja-alueita, vaikka se erikseen mainitaan voimassa olevassa RKY 2009 -inventarioluettelossa. Kaavaselostuksessa on lisäksi esitetty virheellistä tietoa lähiympäristön voimassa olevasta kaavasta (yleiskaava, Stansvikinummi). Asemakaava ja asemakaavaselostus ovat olleet merkinnöiltään siinä määrin puutteellisia, ettei vuorovaikutus ole voinut toteutua lain edellyttämällä tavalla.

Muutosta haetaan seuraaviin päätöskohtiin

1. Tutkimatta jättäminen

Hallinto-oikeus on virheellisesti katsonut Itä-Helsingin kulttuuripuiston ja RKY-kohdekokonaisuuden uudeksi valitusperusteeksi, vaikka kyse on niidenkin osalta vuorovaikutukseen ja vaikutusten arviointiin liittyvistä puutteista. Ne tulee ottaa huomioon vuorovaikutuksen ja vaikutusten arvioinnin toteutumista arvioitaessa tai tältä osin palauttaa hallinto-oikeuden päätettäväksi.

2. Riittämättömät luontoselvitykset

Hallinto-oikeus toteaa, että asemakaava perustuu riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin kaavan vaikutuksista alueella oleviin luonnonarvoihin vaikka Helsingin kaupunki ei esimerkiksi lainkaan ole selvittänyt luontotyyppisiä ja linnustoakin vain Tahvonlahden ruovikon alueelta.

Hallinto-oikeuden kumottua edellisen kerran kyseisen asemakaavan riittämättömien luontoselvitysten vuoksi, kaupunki lisäsi kaavaselosteeseen muun muassa koosteen luontotietorekisteristä. Esilläolon jälkeen selvitysmateriaaliin lisättiin tieto viitasammakoista ja Stansvikin kyläyhdistys ry:n lepakkoselvitys.

Raporttien lisääminen kaavaselostukseen on ollut luonteeltaan teknistä luettelointia eikä esimerkiksi METSO-raportin lisääminen selvitysaineistoon ole saanut kaupunkia tekemään minkäänlaista vaikutusten arviointia. Raportin mukaan ”alue on monimuotoisuusarvoiltaan merkittävä ja sen arvoa lisää alueen rajoittuminen Stansvikin lehto- ja kaivosalueen suojelualueeseen. Alueella on kohtalaisesti virkistyskäyttöä. Reittien ja polkujen ulkopuolinen alue on kuitenkin säilynyt hyvin ja alueella liikutaan lähinnä vain merkityillä reiteillä. Tämänhetkinen virkistyskäyttöpaine ei vaaranna merkittävästi alueen monimuotoisuusarvojen säilymistä. Monimuotoisuuden kannalta tärkein tavoite on lahoppuuston määrän lisääntyminen lähitulevaisuudessa, mitä auttaa polkujen varsilta poistettujen puiden jättäminen maastoon maalahoppuiksi.” (Metso). Raportin osoittamia arvoja ei ole huomioitu asemakaavassa eikä asemakaavan vaikutuksia monimuotoiselle luonnolle ole arvioitu.

Hallinto-oikeus on hyväksynyt Helsingin kaupungin arviot luontoselvitysten riittävydestä Stansvikin kyläyhdistys ry:n Faunaticalla teettämään tutkimukseen (Ahola et al. 2015) perustuen. Luontoselvitysten riittävyttä tulee arvioida kaavan esilläolo- ja/tai päätösajankohdan tilanteen mukaan¹, eikä kaupungin tekemien luontoselvitysten riittävyttä arvioitaessa voida huomioida Stansvikin kyläyhdistyksen hallinto-oikeudelle valitusvaiheessa toimittamaa linnusto- ja luontotyyppiselvitystä. Kyläyhdistys pyrki raportin avulla osoittamaan hallinto-oikeudelle, ettei Helsingin kaupunki ollut kartoittanut kaava-alueen luontotyyppisiä lainkaan ja linnustoakin vain Tahvonlahden ruovikon alueelta.

Asemakaavapäätöksen jälkeen Stansvikin kyläyhdistys ry on jatkanut alueella Wermundsenin (2013) tekemässä lepakkoselvityksessä esitetyn jatkotutkimustarpeen perusteella lepakkotutkimuksia (Metsänen 2016b). Tutkimuksessa löytyi uusia lisääntymis- ja levähdyspaikkoja muun muassa kaava-alueen länsireunalla olevasta Hirsihuvilasta, jonne on asemakaavassa osoitettu melontakeskus. Lisäksi on tehty jatkoselvitys viitasammakoiden lisääntymispaikoista ja todettu niiden lisääntyvän koko Tahvonlahden pohjukan alueella ja Thelninginpolun ja eteläisen patopolun välisellä alueella. Voidaankin todeta, että uudet selvitykset ovat aina tuoneet kaavoituksen kannalta olennaista tietoa, joka olisi helposti löytynyt ennen kaavoituksen aloittamista tehtävillä riittäville luontoselvityksillä. Nämä tutkimukset osoittavat Helsingin kaupungin tekemien luontoselvitykset olevan edelleen puutteelliset eikä kaavoittaja tai osalliset ole voineet arvioida kaavan vaikutuksia riittävän selvitysmateriaalin pohjalta.

Kaavan tarkoitus virkistysalueena tai VL/s-alue merkinnät yleisellä maininnalla luontoarvojen hoitamisveloitteesta eivät suojele riittävästi tiukan suojelun piirissä olevia eläinlajeja, arvokasta linnustoa eikä vanhaa metsää. METSO-alueelle Thelninginpolun kautta Vanhakylän itärannalle suunniteltu jäteauton mentävä huoltotie on säilynyt asemakaavassa senkin jälkeen kun raportti lisättiin asemakaava-aineistoon. Virkistyskäytön lisääntyessä vanhaa metsää uhkaa erityisesti käyttäjien

¹vert. EUT C484/04, kohta 19, ”Tämän osalta on todettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan arvioitaessa sitä, onko jäsenvaltio jättänyt noudattamatta jäsenyyssuhteitaan, on otettava huomioon jäsenvaltion tilanne sellaisena kuin se on perustellussa lausunnossa asetetun määräajan päättyessä, eikä yhteisöjen tuomioistuin voi ottaa huomioon tämän jälkeen tapahtuneita muutoksia (ks. mm. asia C420/02, komissio v. Kreikka, tuomio 18.11.2004, Kok. 2004, s. I11175, 23 kohta ja asia C433/03, komissio v. Saksa, tuomio 14.7.2005, Kok. 2005, s. I6985, 32 kohta).”

turvallisuusnäkökulma, jonka varjolla hakataan surutta vanhaa metsää luontoarvojen jäädessä huomiotta.

Hallinto-oikeus toteaa päätöksessään, ettei ELY-keskus ole tehnyt luonnonsuojelulain mukaisia rajauspäätöksiä. Stansvikin kyläyhdistys pyysi ELY-keskukselta rajausta kluuvifladalle, mutta sai vastaukseksi, että se on suoraan suojeltu vesilain mukaan, jolloin rajausta ei tarvita. Sama koskee tiukan suojelun piirissä olevia eläinlajeja. Helsingin kaupunki ei kuitenkaan ole tutkinut eikä tunnistanut luontotyyppisiä eikä tiukan suojelun piirissä olevien eläinlajien olemassaoloa kaava-alueella. Kun kukaan tai mikään viranomaistaho missään asiakirjassa ei tee rajausta, kaavoitus tuottaa tuhoa, joka on jo nähtävissä kluuvifladassa².

Päätös tulee kumota riittämättömien luontoselvitysten vuoksi.

3. Vaikutusten arvioinnin puutteet

Hallinto-oikeus on päätöksellään hyväksynyt kaupungin menettelyn, jonka mukaan luontotutkimukset luetellaan selosteessa, mutta ne eivät johda mihinkään suunnittelussa eikä asemakaavan tarvitse ohjata rakentamista ja antaa tiukan suojelun piirissä oleville lajeille suojelua saati suojata luonnon monimuotoisuutta.

Vaikka lepakkoselvitys osoitti koko kaava-alueen olevan 1. kriteeriluokan lepakkoalue ja rakennettavaksi suunnitelluilla alueilla olevan lisääntymisrakennuksiin liittyviä saalistusalueita ja sinne siirtymisreittejä, ainoa muutos asemakaavaan oli Metsämajan säilyttäminen. Viitasammakot eivät aiheuttaneet mitään muutosta asemakaavaan. Edes suoraan niiden kutualueen yli kulkevan kevyen liikenteen sillan rakentamisen tai vesialueen avaamisen vaikutuksia ei arvioitu.

Vaihtoehtojen vertaaminen ja vaikutusten arviointi sekä suojeluun määräävät kaavamerkinnot on täysin laiminlyöty, joten päätös tulee kumota. Toisin kuin hallinto-oikeus toteaa asemakaavan sisältövaatimusten täyttymisestä luonnonympäristön vaalimisen osalta, sisältövaatimuksia ei ole voitu arvioida kaavan esillä ollessa. Wermundsenin (2013) tekemä lepakkoselvitys liitettiin selvityksen liitteeksi vasta kaavan esilläolon jälkeen. Näin ollen asemakaava ei perustu riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin kaavan vaikutuksista alueella oleviin luonnonarvoihin. Tämän vuoksi päätös tulee kumota.

Jotta vaikutusten arvioinnin puutteet ja asemakaavan vaikutukset Tahvonlahden alueella havainnollistuvat, haluamme tässä yhteydessä tuoda esille arviomme asemakaavan vaikutuksista. Vaikutukset ovat huomattavia.

Koirasaarentien asemakaavojen (11910) ja (11820) vaikutukset Tahvonlahden asemakaava-alueella

Tahvonlahden asemakaava-alueen ulkopuolella tapahtuneet maankäytön muutokset ovat jo heikentäneet Stansvikin luonnonarvoa. Koirasaarentien linjaus ja leventäminen tuhosi metsikön ja tervaleppäkosteikon Tahvonlahden pohjukan pohjoisrannalla. Metsikön tuhoamisen myötä kaksi lepakkolajia, pohjanlepakko ja korvayökkö, on kadonnut lepakoiden lisääntymispaikkana toimineesta kaivoshuvilasta (vrt. Wermundsen 2013 ja Hagner-Wahlsten 2015).

Tahvonlahden pohjukan tervaleppäkosteikon hautautuminen Koirasaarentien perustusten pengerrysten alle on heikentänyt ja mahdollisesti turmellut luontodirektiivin nojalla suojellun viitasammakon lisääntymis- ja levähdysaluetta (Metsänen 2016a, 8). Ruoppaukset ja hulevesien johtaminen Tahvonlahden pohjukkaan ovat nekin vahingoittaneet viitasammakoiden lisääntymisaluetta ja heikentäneet Tahvonlahden kluuvifladan luonnonarvoa (ks. vesihuollon yleisemapiirustus 29640/301 Koirasaarentie plv 510 – 1000 välillä jätevesipumppaamo 1 – Gunillantie).

”Kluuvifladaa on aivan hiljattain voimakkaasti heikennetty mm. ruoppauksin sekä pohjoisosassa, missä tietyömaan takia on tuhoutunut fladan pohjoisrannan tervaleppävaltainen luhta ja lehto. Rantapuusto on tietyömaan tieltä paikoin kaadettu kokonaan kaikkien yleisten suositusten vastaisesti.” (Ahola et al. 2015, 15.)

”Työmaa ulottuu paikoin aivan kluuvifladan rantaan asti, jossa on kaadettu puustoa käytännössä vesirajaan asti. Tervaleppälehtoon on myös ajettu kivimursketta täyttömaaksi, ja tervalepikkoon on johdettu suurikokoinen hulevesioja rumpuineen; tähän liittyen tervaleppäluhdan keskelle on tehty kaivanto. Kluuvikokonaisuuteen luontaisesti kuuluvan osan, rannan tulvaisen tervalepikon, luontainen kasvillisuus, vesitalous ja pienilmasto on näin ollen täysin menetetty.” (Ahola et al. 2015, 31.)

”Stansvikin kluuviflada on melko todennäköisesti ollut ennen ruoppausta ja pohjoisosan tietyömaan raivauksia ja kaivutöitä vesilain 2 luvun 11 § mukaisesti suojeltava kohde. Kluuviflada näyttäisi olleen olennaisesti luonnontilainen, eikä eteläosassa oleva vanha maavallikaan liene olennaisesti vaikuttanut itse flada-alueen keskeisiin luontotyyppeihin. Vuoden 2011 jälkeen tehdyt ruoppaus ja tietyömaa ovat aiheuttaneet tässä arvokkaassa luontotyyppissä merkittävää luonnontilan heikkenemistä.” (Ahola et al. 2015, 31.)

”Lahdenpohjukka on myös todettu EU:n luontodirektiivin liitteen IV(a) eläinlajin viitasammakon (*Rana arvalis*) lisääntymis- ja levähdyspaikaksi (Helsingin kaupunki 2014), jonka hävittäminen ja heikentäminen on kielletty luonnonsuojelulain 49 § nojalla. Näin ollen erityisesti vuonna 2014 tehty sameiden ja likaisten hulevesien johtaminen suoraan kluuvifladaan on mitä todennäköisimmin laissa kiellettyä lisääntymis- ja levähdyspaikan heikentämistä.” (Ahola et al. 2015, 31.)

Hulevedet valuvat Tahvonlahden pohjukkaan yhä edelleen. Lain nojalla suojeltua luontotyyppiä ja lajistoa vahingoittava luvaton toiminta tulee lopettaa. Ympäristön ennallistaminen on aloitettava johtamalla hulevedet Tahvonlahden pohjukan kluuvifladan sijasta kaupungin sadevesiviemäriverkostoon.

Tahvonlahden kaava-alueelle suunnitellut maankäytön muutokset tulisivat heikentämään arvokasta ympäristöä entisestään.

Stansvikinpolku (pp)

Stansvikinpolku –niminen ulkoilutie on piirretty Tahvonlahden asemakaavakarttaan kolme metriä leveänä. Vaikka ulkoilutie tulisi sijaitsemaan nykyisen polun uralla, maastokäytävää jouduttaisiin leventämään 1,5 metrillä. Tämä merkitsee metsän kaatamista lepakoiden siirtymäreitillä (ks. Wermundsen 2013, kuva 3 ja 9).

Stansvikintien ja Tahvonlahden pohjukan välinen parkkipaikka (LP) ja ulkoilupolku (ul)

Parkkipaikka sekä parkkipaikan ja kluuvifladan väliin sijoittuva ulkoilupolku on sijoitettu lepakoiden siirtymä ja saalistusalueelle (Wermundsen 2013, kuva 9). Lepakoiden siirtymä- ja saalistusreitit on suojeltu Eurobats-sopimuksella, jonka Suomi on ratifioinut.

EU:n tuomioistuin on ennakkopäätöksissään tulkinnut direktiivilajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen lainsuojaa laajasti niin, että suoja ei koske vain pesiä vaan myös sitä pesien ympäristöä, jonka ansiosta lisääntyminen pesissä on mahdollista (ks. Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the Habitats Directive 92/43/EEC, 2007, 41). Komission tulkintaohjeen mukaan EU:n luontodirektiivin pykälä 12(1)(d) tulee ymmärtää niin, ”että sen tarkoituksena on suojata lisääntymis- ja levähdyspaikkojen ekologista funktionaalisuutta” (mt., 41). Tämä tarkoittaa, että lisääntymis- ja levähdyspaikat ympäristöineen on suojeltava niin, että ne voivat jatkuvasti tarjota kaiken sen, mitä lepäämiseen ja lisääntymiseen tarvitaan (mt., 41).

Parkkipaikka ja ulkoilupolku sijoittuisivat kluuvifladan rantametsikköön, terveleppavaltaiseen, kosteaan, tulvivaan lehtoon. Kluuvifladaa ja sen ruovikoita ja rantametsiä Faunatican Oy:n raportti kuvaa ”erityisen arvokkaaksi” (Ahola et al. 2015, 30). Parkkipaikka on piirretty kaavaan suorakaiteen muotoisena avoimena kenttänä, vailla jäsentäviä viherelementtejä, joista parkkipaikkaa koskevat kaavamääräyksetkään eivät mainitse mitään. Kaavaselostuksessa (s. 24) väitetään, että ”kaavamääräyksissä pysäköintialue tulee jäsentää puuistutuksilla”. Väite ei pidä paikkaansa. Kaavakartassa LP-merkinnän määräyksenä on: ”Yleinen pysäköintialue. Pysäköintialue tulee sovittaa maastoon välttämättä maantäyttöjä ja leikkauksia.” Ei mainintaa puiden säästämisestä eikä istutuksista.

Parkkipaikka ja ulkoilupolku käytännössä tuhoaisivat lepakoiden saalistusalueen. Jäljelle jäävien yksittäisten puiden ekologinen käyttökelpoisuus olisi lepakoiden kannalta olematon. Parkkipaikka ja ulkoilupolku myös ohentaisivat kluuvifladan luonnonarvoa, jota Koirasaarentie uusi linjaus ja leventäminen Tahvonlahden pohjukan pohjoisrannalla on jo heikentänyt.

TheInginginpolku (pp/h), (~ pp/s ~), (w-1)

Thelninginpolku raivataan kolme metriä leveänä ulkoilu- ja huoltotienä Stansvikintien varren metsään. Asemakaavaselostuksen mukaan tie toimii myös pelastustienä. Asemakaavaehdotuksessa ei ole määräyksiä tien toteutustavasta eikä korkeustasosta ruovikon ylittävällä osuudella Stansvikintie – Vanhakylän pohjoisosa (pp/h). *Stansvikin liikennesuunnitelmassa (5.9.2014) ei ole määritelty katujen eikä ulkoiluteiden korkeustasoja*, mikä on suunnittelussa ilmeinen puute. Tietoa korkeustasoista ei ole muissakaan suunnitelma-asiakirjoissa. Tämän puutteen takia tieto Thelninginpolun korkeusasemasta saatiin vasta hallinto-oikeuden vastaselityskierroksella Helsingin kaupungin vastineesta. Tiedon mukaan Thelninginpolku rakennettaisiin 0,3 metriä nykyistä niin kutsuttua pohjoista patopolkua korkeammalle. Kun tiedetään, että merenpinta nousee syksyisin säännöllisesti nykyisen patopolun tasolle, voidaan arvioida, onko tieto 0,3 metrin korkeusmarginaalista realistinen huolto- ja pelastustielle. Tahvonlahden kaava-alueella Vanhassakylässä varaudutaan meren tulvimiseen aina +2,5 metrin tasolle ja suunnitelmaan kuuluu yhden kesämajan siirtäminen +2,6 metrin korkeustasolle.

Tulvariskiä Tahvonlahden ruovikkoalueella lisää asemakaavaehdotuksen suunnitelma purkaa eteläinen pato, jonka maavalli toimii nykyisellään Vanhankylän huoltotienä. Patovalli on tarkoitus korvata sillalla (w-2). Padon purkamisella on ennakoimattomia vaikutuksia sekä ruovikkoalueen hydrologiaan, luontosuhteisiin ja lajistoon sekä tulvavaaraan ruovikkoaltaan reunoilla, Thelninginpolulla ja Vanhankylän rannoilla.

Asemakaavatyössä ei ole arvioitu padon purkamisen vaikutuksia.

On väistämätöntä, että yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa päädytään tien toteuttamiseen pari metriä nykyistä korkeammalle tasolle. Jos tie toteutetaan pengerryksenä, tieuran leveydeksi tulee 7 metriä, eikä kaavaehdotus asettaisi sille esteitä. Kaavassa ei ole mitään määräyksiä Thelninginpolun rakentamistavasta.

Thelninginpolku joudutaan rakentamaan ruovikkoon, jonka liejupohjan alla on 5 – 8 metriä syvä savipatja. Koska Thelninginpolku toimisi pelastustienä, sen tulee kantaa 15 tonnia painavan paloauton massa. Tie on perustettava joko niin kutsutulle kelluvalle betonilaatalle tai vaihtoehtoisesti tie on perustettava paalutusten varaan. Tieuran raivaaminen maastoon sekä maanrakennus- ja perustustyöt *vahingoittavat kluuvifladaa ja viitasammakoiden potentiaalista levähdysaluetta* (Metsänen 2016a, liitekartta 4).

Thelninginpolun toteuttamisen vaatimat rakenteet ovat ristiriidassa kaavamerkinnän VL/s-1 kanssa.

Thelninginpolun jatkeen linjaus, "siltamainen rakenne" (~ pp/s ~), kiertäisi Vanhakylän kallioisen pohjoiskärjen. *Ulkoilutien linjauksen alle jää lukuisia viitasammakoiden lisääntymispaikkoja* (ks. Metsänen 2016a, liitekartta 2), *jotka tuhoutuivat* niemen jyrkkäpiirteistä kallioseinämää kiertävää ulkoilutietä kannattelevien ja tukevien rakenteiden vaatimissa maanrakennus-, perustamis- ja asennustöissä. Sillan (w-1) vaatimat rakennustyöt *tuhoavat Gunillankallioiden puoleisella rannalla viitasammakoiden lisääntymispaikan* (ks. mt., liitekartta 2).

Vanhakylä (R-1)

Thelninginpolun eteläinen haara toimisi Vanhakylän huoltotienä ja toteutettaisiin raivaamalla 3 metriä leveä tieura kylän rantametsään, mökkirivistön ja merenrannan väliseen maastoon. Tien vaatimat perustamistyöt vaurioittavat valtakunnallisesti arvokasta kulttuurihistoriallista maisemakokonaisuutta (RKY 2009). Tahvonlahden kaava-alue kuuluu kokonaisuudessaan ”Helsingin höyrylaivareittien kesähuvila-asutus”-nimiseen, useista merenrantahuvilayhdyskunnista koostuvaan RKY-alueeseen. On merkille pantavaa, että kaavaselostuksessa ei esitellä eikä kuvailla kyseistä RKY-aluekokonaisuutta, eikä sitä edes nimetä.

Myöskään kaavakartassa, sen merkinnöissä tai määräyksissä, ei ole mainintaa, että asemakaava-alue on RKY 2009 -aluetta.

Vanhakylän kesäasunnot mainitaan Museoviraston RKY-aluekuvauksessa Stansvikin kartanon päärakennuksen, huvila Engelin ja venevajan rinnalla. Vanhakylän asutus tulisi suojella kaavamääräyksiin samalla tavoin kuin kartanon pihapiirin rakennukset on suojeltu.

Kaavassa käytetty (R-1) –merkintä ei suojele Vanhakylän historiallista rakennuskantaa, yhdyskunnan tilallista rakennetta eikä sen luontoa.

30 uuden kesämajan rakentaminen alueella olemassa olevien 23 majan joukkoon muuttaa dramaattisesti mökkiyhdyskunnan tilallisia suhteita: rakennusten suhteita toisiinsa sekä rakennusten suhteita rakentamattomaan, luonnon valtaamaan tilaan.

Helsingin kaupunki on kertonut tehneensä Vanhakylän alueella puustokartoituksen, jonka mukaan uudisrakentaminen on mahdollista kaatamalla täysikasvuisia puita: ”Vanhakylän puusto on tarkkaan mitattu maastossa. Uudet mökkipaikat on sijoitettu siten, että vanha komea hongikko säilyy eheänä, eikä yhtään täysikasvuista mäntyä tarvitse mökkien rakentamisen johdosta poistaa” (Asemakaavan selostus, 20).

Vanhakylän puustomittauksen tuloksia tai mitään muutakaan dokumentaatiota puustokartoituksesta ei ole kaava-aineistossa.

Siksi suunnittelun osallisten on mahdoton arvioida Helsingin kaupungin väitettä, että ”kaavan sallimat uudet rakentamisalat, pysäköinnin sijoittelu ja viljelypalsta-alueen laajentaminen eivät heikennä alueen luontoarvoja” (mt., 20) tai lepakoiden elinolosuhteita (mt., 24).

Kun mitään dokumentaatiota ei ole esitetty, on mahdoton tietää, onko puustokartoituksia Tahvonlahden kaava-alueella edes tehty.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteiden mukaan ”alueidenkäytössä on varmistettava, että valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvot säilyvät” (Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, 12). Tahvonlahden asemaakaavaehdotus rikkoo valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita.

Onnentempelinpuiston alue (VP/s), (s-1)

Pääosa alueesta on pitkään luonnontilassa kehittynyttä lehtometsää, jonka monipuoliseen puustoon kuuluvat muun muassa kymmenkunta järeää (istutettua)

tammea, useat kymmenet nuoret ja varttuneet vaahterat, vanhat männyt sekä vaihtelevankäinen muu puusto. Paikoin on myös kohtalaisen paljon lahoppuuta.

Alue täyttää luontaisesti kehittyneiden puumaisten vaahteroiden takia luonnonsuojelulain 29 § mukaisen luontaisesti kehittyneen jalopuumetsän kriteerit. Puiston (s-1) –merkintä palauttaisi luonnontilaisen lehdon hoidetuksi puistoksi, mikä vaarantaisi Onnentemppelinpuiston luonnon suojeluarvot. Lain suojaama vaahteralehto tulisi osoittaa asemakaavassa SL-alueeksi tai toissijaisesti luo-alueeksi.

Villbergin palstat (RP) ja ulkoilupolku (ul)

Palstaviljelyalue (RP), ulkoilupolku sekä näiden pohjoispuolelle jäävä Stanvikintien parkkipaikka (LP) rakennettaisiin luonnonsuojelullisesti arvokkaaseen jalopuumetsään, jossa kasvaa parisenkymmentä aikanaan istutettua varttunutta tammea sekä runsaasti vaihtelevankokoista, luontaisesti kehittyntä vaahteraa. Suojeluasiantuntija Keijo Savolan syksyn 2013 inventoinnin mukaan metsikössä on luontaisesti kehittyneitä puumaisia (rinnankorkeusläpimitta yli 7 cm) vaahteroita yli 20 kpl. Metsikön voi luontoarvojen ja puumaisten vaahteroiden takia rinnastaa luonnonsuojelulain luontotyyppikriteerit täyttävään jalopuumetsään, vaikka istutettujen tammien esiintyminen kohteella vaikeuttaakin sen arviointia, onko kohde lakikohde vai ei.

Villbergin palstat sijoittuisivat jalopuumetsään lepakoiden siirtymä- ja saalistusalueella (ks. Wermundsen 2013, kuva 8), linnustollisesti arvokkaalle alueelle sekä viitasammakoiden potentiaaliselle levähdysalueelle (Metsänen 2016a, liitekartta 4). Viljelypalstojen raivaaminen vanhaan tammimetsään heikentää Stansvikin kartanomiljöön arvoa valtakunnallisesti arvokkaana kulttuuri- ja luonnonperintökohteena. Sama koskee ulkoilupolkua, joka tulisi sijoittumaan metsään ruovikkoalueen reunalle.

Villbergin palstojen takia Stansvikintien ja ruovikon välinen metsäala pienenisi, ohentuisi ja muuttuisi valoisammaksi. Erityisesti viiksisipalajit kärsivät tästä. Harvaksi hakattu metsä kuivuu ja sen seurauksena lepakoiden ravintonaan käyttämien hyönteisten määrä maastossa vähenee. (Wermundsen 2010, 20.)

Stansvikin asemaakaava-alue on lintujen pesimäalueena, alueen koko huomioon ottaen, paitsi Helsingin ja Uudenmaan myös koko Etelä-Suomen oloissa poikkeuksellisen monimuotoinen ja luonnonarvoiltaan arvokas (Ahola et al. 2015, 34). Helsingin seudulla yleisesti arvokkaina pidetyillä ja linnustonsa vuoksi suojelluilla Mustavuoren ja Haltialan metsäalueilla sekä lajimäärä että pesimätiheys ovat merkittävästi pienempiä, kun otetaan huomioon alueiden koko – Stansvikissä lintuja pesii huomattavasti enemmän metsähehtaaria kohti kuin Mustavuorella ja Haltialassa, ja joukossa on myös ns. luokituksiin kuuluvia, elinympäristövaatimuksiltaan vaateliaita ja muita alueen suojeluarvoa nostavia huomionarvoisia lajeja (mt., 34). Stansvikissä on havaittu viime vuosina 54 lintulajia pesimäaikaan, joista pesiviä metsäympäristön lajeja yli 40 (Ahola et al. 2015, 23, 25). Pesimälinnuston tiheys Stansvikin selvitysalueella on kaikki lajit (320 paria) ja koko alue (26 hehtaaria) huomioon ottaen 1230 paria neliökilometriä kohti (mt., 19).

Vertailun vuoksi: Mustavuoren reheväkasvuisella lehto- ja sekametsäalueella on pesinyt vuosittain 26–45 lajia ja 303–520 paria neliökilometriä kohti; keskimäärin lajeja on ollut

noin 40 ja tiheys noin 400 paria/km². Mustavuoren tiheys on ”suomalaisen metsän linnustotiheydeksi korkea”. Myös Haltialan metsäaluetta, joka on kooltaan 86 hehtaaria eli niin ikään yli kolminkertainen Stansvikiin verrattuna, pidetään Helsingissä linnustoltaan ja muulta luonnoltaan poikkeuksellisen arvokkaana metsäalueena. Vuoden 2004 linnustoselvityksessä Haltialan alueelta tavattiin 35 pesivää lajia ja 349 paria neliökilometriä kohti. (Ahola et al. 2015, 26.)

Stanvikissa pesimätiheys on 2,4 -kertainen Mustavuoreen verrattuna ja 3,5 -kertainen verrattuna Haltialaan. *Tahvonlahden kaava-alue ansaitsisi linnustonsuojelualan statuksen.*

Helsingin kaupunginsuunnitteluvirasto olisi halutessaan voinut puustokartoituksella selvittää ja tuoda esiin, kuinka suuri osa Villbergin palsta-alueesta sijoittuu ruovikoituneelle aukiolle ja kuinka suuri osa tammi- ja vaahterametsään – samoin kuin sen, kuinka monta jalopuuta joudutaan viljelypalstojen takia kaatamaan. Ei ole tiedossa, että puustokartoitusta olisi suunnitellulla palsta-alueella tehty.

Koska puustokartoitusta ei ole tehty, ei Villbergin palsta-alueen luontovaikutusten alkeellinenkaan arviointi ole mahdollista.

Villberginpalstojen ja Vanhakylän välinen ruovikko (VL/S-1), (ma)

Avoimen maiseman (ma) -kaavamääräys mahdollistaa vaikutuksiltaan ennakoimattomat maisemanhoitotoimet, kuten lehmien laiduntamisen Stansvikin kartanoalueen ruovikon reunan metsissä ja ruovikossa (kaavaselostus, 19). Hoitotoimenpiteiden luontovaikutuksia on mahdoton arvioida, kun tiedossa ei ole, millaisin keinoin kaupunki ryhtyy palauttamaan maisemaa 1800-luvun asuun.

Ennen mihinkään maisemanhoitotoimenpiteisiin ryhtymistä on niiden vaikutukset viitasammakoiden lisääntymisalueeseen ja linnustoon selvitettävä. Kaavatyössä tätä ei ole tehty.

Kaavan (ma) -merkinnän mahdollistamat hoitotoimenpiteet vaarantavat ruovikkoalueen ja sen reunakosteikkojen kasvuston luonnontilan sekä ruovikosta ja sen reuna-alueista riippuvaisten viitasammakoiden sekä lintulajien olemassaolon.

(Ma) –merkintä on ristiriidassa (VL/S-1) –merkinnän suojelutavoitteiden kanssa.

Pysäköimispaikka Knut Felixin tammikujan ja Stansvikintien risteyksessä (p)

Pysäköimispaikka on osoitettu lepakoiden siirtymäreitillä sijaitsevaan metsäsaarekkeeseen, osin nykyiselle nurmikentälle. Kaavakartassa ei ole mitään määräyksiä pysäköimispaikan toteuttamisesta, rakentamistavasta tai pinnoitteesta. Pysäköimispaikka tulisi sijaitsemaan Stansvikintietä kartanoa lähestyttäessä hallitsevalla ja näkyvällä paikalla. Kaavan julkilausuttuna tavoitteena on ”kartanomaiseman säilyminen ja ennallistaminen” (kaavaselostus, 16). Tilallisesti ja visuaalisesti keskeiselle paikalle osoitettu pysäköimiskenttä ilman määräyksiä sen toteuttamisesta heikentää, ellei jopa vaaranna, valtakunnallisesti arvokkaan

kartanomiljöön arvon ja *on ristiriidassa kaavatyön tavoitteiden kanssa sekä kaavan (VP/S) –suojelumääräyksen kanssa.*

Melontakeskus (VU), (v)

Melontakeskus sijaitsisi viiksisiipponen, isoviiksisiipponen, pohjanlepakoiden ja korvayökköjen saalistusalueella (Wermundsen 2013, kuvat 9, 12, 15; Metsänen 2016b, kuva 7). Melontakeskuksen rakentamisalalla on lukuisia lepakoiden potentiaalisia päiväpiiloja ja levähdyspaikkoja (Metsänen 2016b, kuva 5).

Asemakaavaselostuksen mukaan ”alueella on tehty puustokartoitus, joka on ollut lähtökohtana rakennuksien sijoittelussa” (s. 22). *Asemakaava-aineistossa ei puustokartoitusta ole esitetty. Siksi kartoituksen menetelmiä, julkilausuttuja johtopäätöksiä tai luontovaikutuksia ei ole mahdollista arvioida.*

Kuten kaavaselostus toteaaakin, ”rakennusala sijaitsee osittain alueella jonka metsäluonto on monipuolista (Metso arvoluokka I)”.

Rantasaunat (sa)

Neljä 45 kerrosneliömetrin saunaa on suunniteltu sijoitettavan Tahvonlahden nykyisen saunan ympäristöön. Kaavaselostuksen mukaan rakennusten toteuttamien on mahdollista ”vain yksittäisiä puita poistamalla” (s. 22). *Kun tästäkään kohteesta ei ole käsillä puustokartoitusta, on väitteen totuusarvoa mahdoton arvioida. Samasta syystä rakennuskohteen vaikutuksesta lepakoihin tai muihin luonnonorganismeihin ja biotooppiin on mahdoton tietää mitään.*

Luontovaikutusten arvioinnista

Stansvikin kyläyhdistyksen tilaamat luontoselvitykset ovat raportti raportilta tuottaneet uutta tietoa Tahvonlahden asemakaava-alueen luontoarvoista: lepakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikat, kluuviflada, linnuston poikkeuksellinen pesimätiheys ja viitasammakot lienevät niistä tärkeimpiä. Se, että arvokkaat lajit ja luontotyypit ovat löytyneet vasta kyläyhdistyksen tutkimuksissa, kertoo siitä, että Helsingin kaupunki on laiminlyönyt maankäyttö- ja rakennuslaissa säädetyn velvollisuutensa selvittää Tahvonlahden asemakaavan ympäristövaikutukset riittävässä laajuudessa.

Helsingin kaupungin teettämät luontoinventaariot ovat pääosin osayleiskaavavaiheessa tehtyjä. Näin ollen ne on tehty ennen asemakaavoitusta. Inventaariot tunnistavat ja paikantavat luonnonorganismeja ja luontotyypppejä, mutta eivät ennakoivat sitä, miten asemakaavaehdotuksen kuvaamat maankäytön muutokset tulisivat alueen luontoon vaikuttamaan. Inventaarioissa ei analysoida asemakaavan vaikutusta lajien elinpiirien pinta-alojen supistumiseen, lisääntymis- ja levähdyspaikkojen tuhoutumiseen, esiintymisalueiden välisten ekologisten käytävien kaventumiseen ja ohentumiseen – eikä sitä olennaisinta kysymystä, miten näiden muutosten myötä pirstoutuvat ja tuhoutuvat elinympäristöt vaikuttavat populaatioiden elossa säilymiseen. Tällaisten vaikutusanalyysien tekemiseen tarvitaan teoreettisia, laskennallisia malleja sekä

empiiristä lajikohtaista tutkimustyötä – siis populaatioekologista ja erityisesti metapopulaatiotutkimusta.

Metapopulaatiotutkimus analysoi elinympäristön muutosten vaikutusta paikallisten populaatioiden esiintymisalueisiin, alueiden välisiin vuorovaikutussuhteisiin ja populaatioiden eloonjäämisen ehtoihin. Esimerkin metapopulaatiotutkimuksen soveltamisesta kaupunkisuunnitteluun tarjoaa Otso Ovaskaisen ja Mar Cabezan tutkimus ”Tummaverkkoperhonen Sorilassa – näkökohtia alueen kaavoitusprosessiin” vuodelta 2007. Tampereen Sorilaan suunnitellun uuden kaupunginosan vaihtoehtoisten maankäyttömallien suhdetta tummaverkkoperhosten paikallisten esiintymisalueiden rakenteeseen ja kokoon analysoitiin matemaattisen ekologian menetelmillä. Tutkimus näyttää, millaisia teoreettisia ja empiirisiä menetelmiä tarvitaan, jotta voidaan tehdä perusteltu ennuste maankäytön muutosten lajikohtaisista ympäristövaikutuksista.

Ei ole tiedossa, että Helsingin kaupunki olisi hyödyntänyt populaatioekologista tai metapopulaatiotutkimusta päätellessään, että Tahvonlahden asemakaava-alueen maankäytön muutoksilla ”ei ole merkittävää vaikutusta” alueen luonnonarvoihin.

4. Vuorovaikutuksen puutteet

Maankäyttö ja rakennuslain mukaan alueiden käytön suunnittelun tavoitteena on vuorovaikutteiseen suunnitteluun ja riittävään vaikutusten arviointiin perustuen edistää muun muassa luonnon monimuotoisuuden ja muiden luonnonarvojen säilymistä sekä ympäristönsuojelua ja ympäristöhaittojen ehkäisemistä. Kaavan tulee perustua kaavan merkittävät vaikutukset arvioivaan suunnitteluun ja sen edellyttämiin tutkimuksiin ja selvityksiin. Asemakaavaan liittyy selostus, jossa esitetään kaavan tavoitteiden, eri vaihtoehtojen ja niiden vaikutusten sekä ratkaisujen perusteiden arvioimiseksi tarpeelliset tiedot siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään. Lain mukaan selvitykset on tehtävä koko siltä alueelta, jolla kaavalla voidaan arvioida olevan olennaisia vaikutuksia.

Vaikutuksen arvioinnissa olisi siis pitänyt arvioida kaavan vaikutukset yleiskaavan osoittamalle viheralueelle (Stansvikinummi) kuin myös asemakaavan rajalle rakennetulta Koirasaarentieltä Gunillankallion kaava-alueen kautta Tahvonlahden pohjukkaan johdettujen hulevesiputkien vaikutus asemakaavaan.

Hallinto-oikeus toteaa, ettei asemakaavaan liittyvä selostus ole osa kaavaa eivätkä vain kaava-aineistoon tehdyt muutokset aiheuta tarvetta asettaa kaavaehdotusta uudelleen nähtäville. Lisäksi se toteaa, että kaavaselostetta on kaavaehdotuksen nähtävilläolon jälkeen täydennetty sinänsä merkittäville tiedoilla kaava-alueen luonnonarvoista, mutta kyse ei ole sellaisesta kaavoitusmenettelyyn liittyvän vuorovaikutuksen puutteellisuudesta, jonka johdosta asemakaavan hyväksymispäätös olisi syytä kumota.

Hallinto-oikeuden tulkinnan mukaan merkittäviäkin muutoksia asemakaavaan voidaan siis tehdä selosteeseen, kunhan itse asemakaavaa ei muuteta. Osallisille ei näin ollen tarvitse kertoa, että asemakaava-alueella on tiukan suojelun piirissä olevia eläinlajeja tai missä niiden elinympäristö sijaitsee. Osallisilla ei tämän tulkinnan mukaan ole oikeutta vaikuttaa asemakaavaan kaikkeen saatavilla olevaan tietoon perustuen.

Unescon maailmanperintökohteen tai Itä-Helsingin kulttuuripuiston ja RKY-kohdekokonaisuuden esittelyn puuttuminen kaavaselosteesta osoittaa, ettei kaava perustu merkittävät vaikutukset arvioivaan suunnitteluun ja ettei vuorovaikutus ole voinut puutteiden vuoksi toteutua.

Päätös tulee kumota puutteellisen vuorovaikutuksen vuoksi.

Tiedon tarkkuus

Hallinto-oikeus kuitenkin katsoo melko hyväuskoisesti, että tieto lepakoiden esiintymisestä osalla kaava-aluetta sekä tiedossa ollut kolmannen luokan matelija- ja sammakkoeläinkohde on ollut riittävä tieto eikä vuorovaikutus ole ollut puutteellista.

Kaavoituksessa vahvimman lainsuojiaan saavat tiukan suojelun piirissä olevat direktiivilajit, koska tiukan suojelun piirissä olevien lajien suojelusta on erityismääräykset luonnonsuojelulaissa (49§). Lajit on arvioitu EU-tasolla merkityksellisiksi koko Euroopalle. Nämäkin saavat suojelua – ainakin Helsingissä – vain jos kyseessä on lisääntymis- tai levähdyspaikasta ja sekin pyritään tulkitsemaan mahdollisimman kapeasti. Tässä tapauksessa tehtiin vähäinen muutos asemakaavaan kun Metsämaja säästettiin, koska se on lepakoiden lisääntymisrakennus. Kummankaan lepakoiden lisääntymisrakennuksen kohdalle asemakaavaan ei ole lisätty ohjeistusta miten rakennusta saa korjata lepakoiden kannalta. Lisääntymisrakennuksiin liittyviä saalistusalueita tai niille siirtymisreittejä ei turvata lainkaan – päinvastoin asemakaava sallii rakentamisen kaikille saalistusalueille tai niiden välittömään läheisyyteen.

Viitasammakoiden lisääntymispaikan vesitilannetta Tahvonlahden pohjukassa muutetaan tarkoituksella sallimalla asemakaavassa avoin vesiyhteys ja kaivamalla vesiputki alueen läpi: viitasammakon lisääntymisalueelle on jo nyt ohjattu viereisten asemakaavojen puolelta hulevesiputket, jotka kaiken aikaa heikentävät veden laatua.

Avoimen maiseman hoitotoimenpiteisiin velvoittava (ma) -merkintä Tahvonlahden pohjukassa kluuvifladan alueella sekä Thelninginpolun eteläpuolen ruovikkoalueella vaarantaa viitasammakoiden lisääntymis- ja levähdyspaikat ruovikkoalueella ja heikentää ruovikosta riippuvaisten lintulajien populaatioita.

Muistutukset olisivat olleet olennaisesti erilaisia ja todennäköisesti useampi osallinen olisi halunnut lausua alueen kaavoittamisesta, jos kaava olisi asetettu uudelleen esille, kun tieto tiukan suojelun piirissä olevista eläinlajeista ja niiden sijainnista kaava-alueella oli käytettävissä. Mitään ajallista estettä tälle ei olisi ollut.

Päätös tulee kumota puutteellisen vuorovaikutuksen vuoksi.

Vesiluontotyyppien ja tiukan suojelun piirissä olevien eläinlajien rajaus

Koska luontotyytit ja tiukan suojelun piirissä olevat eläinlajit ovat suoraan suojeltuja lailla, ELY keskus ei tee rajausta. Ellei asemakaavassakaan tehdä alueelle rajausta ja aseteta rajoja asemakaavoituksen toteutukselle, lajien olemassaolosta ei tiedä kukaan eikä tiukan suojelun piirissä olevan eläinlajin elinympäristön pilaamisesta ole vastuussa kukaan. Siksi asemakaavaan on tehtävä asianmukaiset merkinnät, esitettävä vaihtoehdot, arvioitava vaikutukset ja annettava osallisille mahdollisuus osallistua kaavoitusprosessiin.

Hallinto-oikeus myös katsoo, että päätös ei ole lainvastainen sillä perusteella, että asemakaavassa ei ole otettu riittävästi huomioon alueella esiintyviä lepakkolajeja ja viitasammakkoa.

Yksikään kaavamerkintä ei anna ohjeita edellä mainittujen lajien suojelusta eivätkä ne tule suojelluiksi välillisesti minkään muun kaavamerkinän yhteydessä.

Ympäristöministeriön on antanut asetuksen maankäyttö- ja rakennuslain mukaisissa kaavoissa käytettävistä kaavamerkinnoista (voimaan 1.5.2000). Sen lähtökohtana on tarve kehittää kaavojen vaikutusten arviointia ja asukkaiden osallistumismahdollisuuksien parantamista ja aikaisempaa vuorovaikutteisempaa suunnittelutapaa, jonka vuoksi muun muassa kaavojen havainnollisuutta parannettiin (Haapanala ym. s, 63).

Asemakaava olisi pitänyt asettaa esille siten, että siinä olisi ollut edellä mainitun asetuksen liitteessä olevat rajaukset ja merkinnät luonnonsuojelukohteista eli tiukan suojelun piirissä olevista eläinlajeista (170), Unescon maailmanperintökohteesta (179) sekä valtakunnallisesti merkittävästä rakennetusta kulttuuriympäristöstä (169). Näihin olisi tullut vielä lisätä lajikohtaisia määräyksiä puustosta, vesistöstä, ruoppaamisesta jne.

Vuorovaikutus on ollut puutteellista, koska asemakaavassa ei ollut nähtävillä ollessa aikaisemmin mainitun asetuksen liitteessä olevia merkintöjä eikä asemakaavaselosteessa tietoa tiukan suojelun piirissä olevista lajeista.

Toisin kuin hallinto-oikeus väittää, lepakoiden esiintyminen ja etenkin niiden lisääntymis- ja levähdysalueet saalistusalueineen koko kaava-alueella, tiukan suojelun piirissä olevan viitasammakon lisääntymisalueen puuttuminen muuten rauhoitettujen matelija- ja sammakkoeläin kohteesta sekä kluuvifladan olemassaolo ovat niin merkittäviä puutteita asemakaavassa, että se tulee lainvastaisena kumota.

5. Muut valitusperusteet

Hallinto-oikeus on päätöksessään todennut, että Uudenkylän kesämaja-alueen yleiskaavatilanne on esitetty epätasaisesti, mutta toteaa kuitenkin, ettei hyväksymispäätös ole epätasaisuuden vuoksi lainvastainen. Hallinto-oikeus on perusteluissaan hyväksynyt arvioinnin pohjaksi kaupungin suunnitelmat asuntorakentamisesta Stansvikinnummen alueella eikä huomioi lainkaan alueella voimassa olevaa yleiskaavaa.

Stansvikinnummen asemakaavoitusta ei ollut edes aloitettu, kun päätös valituksenalaisesta asemakaavasta tehtiin valtuustossa. Valituksenalaisen asemakaavan viereinen noin yhdeksän hehtaarin alue on voimassa olevassa yleiskaavassa merkitty viheralueeksi. Kaupungin tavoite rakentaa viheralueelle lähiö ei voi olla vaikutusten arvioinnin lähtökohta. Alempien kaavojen tulee noudattaa ylempien kaavojen linjauksia eikä kaavoitus voi perustua etukäteen hyväksymättömiin suunnitelmiin. Valtuuston ja osallisten olisi tullut voida tehdä arvio Stansvikin alueen asemakaavasta suhteessa voimassa olevaan yleiskaavaan, tai asemakaavoitus olisi tullut tehdä koko alueelle yhdellä asemakaavalla. Paine virkistysalueen erilaisille toimintoille on olennaisesti erilainen, jos virkistysalue on huomattavasti suurempi.

Kaavamerkinnot

Ympäristöministeriö on antanut ohjeen liito-oravan suojelutarpeen huomioimisesta kaavoituksessa. Sitä tulee käyttää myös muiden tiukan suojelun piirissä olevien lajien kohdalla. Ohje toteaa, että arviointi ja vertailu eri kaavoitusratkaisujen välillä on tarpeen. Liito-oravan kannalta kaavan käytön tehokkuus on merkittävä tekijä: mitä tehokkaampi on kaavan käyttötarkoitus ja mitä enemmän tämä tehokkuus merkitsee alueen puuston poistamista, sitä huonommin tämä käyttötarkoitus turvaa liito-oravan säilymisen (Ympäristöministeriö s. 9-10). Vertailu kaavaratkaisujen välillä on tehtävä lajikohtaisten elinympäristövaatimusten mukaisesti.

Valituksenalaisessa asemakaavaselosteessa ei ole annettu ympäristöministeriön ohjeen mukaisia suojelumääräyksiä, joiden sisältö rajoittaisi toimenpiteitä, jotka voivat olla haitallisia tiukan suojelun piirissä oleville lajeille (Ympäristöministeriö s. 10-12). Edes lepakoiden lisääntymisrakennukset ja viitasammakoiden kutupaikat eivät ole saaneet suojelumerkintää eikä niiden huomioimista alueen rakentamisessa ohjata asemakaavassa.

Puuttuvista kaavamerkinnoista johtuen vuorovaikutus ei ole voinut toteutua eivätkä suojeltujen eläinlajien ja vesiluontotyyppien (? vuoksi?) ole asetettu velvoitteita rakentamiselle.

Asemakaava ei perustu vuorovaikutteiseen suunnitteluun eikä riittävään vaikutusten arviointiin. Se ei edistä luonnon monimuotoisuuden ja muiden luonnonarvojen säilymistä eikä ympäristönsuojelua tai ympäristöhaittojen ehkäisemistä. Kaavan ei perustu kaavan merkittävät vaikutukset arvioivaan suunnitteluun ja sen edellyttämiin tutkimuksiin ja selvityksiin. Asemakaavalle ei ole esitetty vaihtoehtoja eikä arvioitu sen vaikutuksia. Arvioinnin kannalta tarpeelliset tiedot ovat olleet puutteellisia. Päätös tulee lain vastaisena kumota.

Stansvikin kyläyhdistys ry

Matti Tahvanainen
puheenjohtaja
Sarvastonrinne 12
00840 Helsinki
Kotikunta Helsinki

Maija Wilskman
varapuheenjohtaja
Vaasankatu 23 B 61
00500 Helsinki
Kotikunta Helsinki
maija.wilskman@iki.fi
0400132828

Helsingin luonnonsuojeluyhdistys ry

Antti Halkka
varapuheenjohtaja

Marja Rintala
järjestösihteeri
Helsingin luonnonsuojeluyhdistys ry
Itälahdenkatu 22b
00210 Helsinki

Lähteet:

Agreement on the Conservation of Populations of European Bats, EUROBATS, 1991.

http://www.eurobats.org/official_documents/agreement_text

Ahola, Aapo – Koskimies Pertti – Nieminen, Marko (2015) Helsingin Stansvikin luontoselvitykset vuonna 2014 Espoo: Faunatica Oy. <http://stansvik.net/data/documents/raportti-Helsinki-Stansvik-2014-valmis.pdf>

EUT C484/04

Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the Habitats Directive 92/43/EEC. Final version, February 2007.

http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/guidance/pdf/guidance_en.pdf

Haapanala Auvo et al. (2009) Maankäyttö- ja rakennuslaki 2000. Opas 1 Kaavamerkinnot.

Ympäristöministeriö. <http://www.ym.fi/fi->

[FI/Maankaytto_ja_rakentaminen/Lainsaadanto_ja_ohjeet/Maankaytto_ja_rakennuslaki_2000_sarja/Opas_1_Kaavamerkinnot\(4382\)](http://www.ym.fi/fi-FI/Maankaytto_ja_rakentaminen/Lainsaadanto_ja_ohjeet/Maankaytto_ja_rakennuslaki_2000_sarja/Opas_1_Kaavamerkinnot(4382))

Hagner-Wahlsten, Nina (2015) Lepakoiden jatkoseuranta Helsingin Koirasaarentien kadunrakennustyömaan varrella Stansvikin Kaivoshuvilan kohdalla 2015. Helsingin kaupunki, Rakennusvirasto.

http://www.hel.fi/static/hkr/julkaisut/2015/kaivoshuvilanlepakot_raportti_2015_web.pdf

Helsingin hallinto-oikeuden päätös (16/0378/5, annettu 29.4.2016, diaarinumerot: 01257/15/4103, 01273/15/4103, 01274/15/4103)

Vesihuollon yleisasemapiirustus 29640/301 Koirasaarentie plv 510 – 1000 välillä
jätevesipumppaamo 1 – Gunillantie. PDF liite

Metso, Helsingin metsien luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittävien kohteiden inventointi (METSO- toimintaohjelmakohteet). Laajasalo Stansvik-Tullisaari. Kohteen tunnus M39. Helsingin kaupunki. http://kartta.hel.fi/Applications/ltj/html/linkitetyt_ltj/Metsakohteet/TAULUKOT%20KUVAT%20KOHDEKARTAT/M39.pdf

Metsänen, Timo (2016a) Viitasammakkoselvitys Helsingin Tahvonlahden alueella 2015. Luontoselvitys Metsänen. Julkaisematon.

Metsänen, Timo (2016b) Lepakkoselvitys – päiväpilot ja esiintyminen – Stansvik 2015. Luontoselvitys Metsänen. Julkaisematon.

Museovirasto, Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt, Helsingin höyrylaivareittien kesähuvila-asutus Stansvik – Hevossalmi.
http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_kartta.aspx?KOHDE_ID=1573&OBJECTID=24864

Ovaskainen, Otso – Cabeza, Mar (2007) Tummaverkkoperhonen Sorilassa – näkökohtia alueen kaavoitusprosessiin, s. 27 – 31 raportissa Alustava vaikutusten arviointi ja vaihtoehtojen vertailu: Nurmi-Sorilan ja Tarastenjärven osayleiskaavat. Luonnosvaihtoehdot 1.6.2007. Tampereen kaupunki. <http://www.tampere.fi/liitteet/a/5m2mHPdIU/yvajavertailu1.pdf>

Siivonen, Yrjö (2004) Helsingin lepakkolajisto ja tärkeät lepakkoalueet vuonna 2003. Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 3/2004. <http://www.hel.fi/static/ymk/julkaisut/julkaisu-03-04.pdf>

Valtioneuvoston päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista (2000/2008).

Wermundsen, Terhi (2013) Lepakkoselvitys – Stansvik. Wermundsen Consulting Oy.
<http://stansvik.net/data/documents/Lepakkoselvitys-Stansvik-teos.pdf>

Ympäristöministeriö, Ympäristöministeriön kirje liito-oravan huomioon ottamisesta kaavoituksessa YM/1/501/2005. http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Lajit/Lajien_suojelu/Yksittaisten_lajien_suojelu/Liitooravan_suojelu